

ГРИГОР'ЄВ
Олександр Юрійович
Gri1970@ukr.net

ПЕТРИШИН
Наталія Ярославівна
natalia.y.petryshyn@lpnu.ua

ТОДОШУК
Андрій Васильович
andrii.v.todoshyk@lpnu.ua

старший викладач, Національний
університет "Львівська
політехніка"

к.е.н., доцент, в.о. зав. кафедри,
Національний університет "Львівська
політехніка"

к.е.н., доцент, Національний
університет "Львівська політехніка"

УДК 338.2:336.658

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ЦИФРОВОГО РЕЙТИНГУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS ON DIGITAL RATING OF ENTERPRISES

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.12\(4\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2020.12(4).1)

HRYPHORIEV Oleksandr Yuriiovych – Senior Lecturer, National University "Lviv Polytechnic"

PETRYSHYN Nataliia Yaroslavivna – PhD in Economics, Associate Professor, Acting Head of the Department, National University "Lviv Polytechnic"

TODOSHCHUK Andrii Vasylovych – PhD in Economics, Associate Professor, National University "Lviv Polytechnic"

У статті обґрунтовано ключові проблеми вітчизняної нормативно-методичної бази для визначення рейтингу юридичної особи в умовах європейської інтеграції. Запропоновані методичні рекомендації з визначення рейтингу юридичної особи на основі кредиту соціальної довіри, що застосовується у Китайській Народній Республіці та на основі досвіду провідних країн світу. Задані рекомендації пропонується застосовувати державними органами України з метою мінімізації корупції та прозорості надання пільг, привілеїв, державних замовлень тощо.

* * *

В статье обоснованы ключевые проблемы отечественной нормативно-методической базы для определения рейтинга юридического лица в условиях европейской интеграции. Предложены методические рекомендации по определению рейтинга юридического лица на основе кредита социального доверия, который используется в Китайской Народной Республике и передовых странах мира. Данные рекомендации предлагается использовать государственными органами Украины с целью минимизации коррупции и прозрачности предоставления льгот, привилегий, государственных заказов и т.д.

* * *

Introduction. The introduction of digitalization of the economy will help to centralize the control over the activities of economic entities by various government agencies. On the other hand, the contractor of the enterprise, or other persons who are interested in the activities of a particular enterprise can get acquainted with the rating of the enterprise and draw the necessary conclusions for themselves.

Purpose. It consists in a thorough study and analysis of international and domestic experience in rating business activities of enterprises in Ukraine to develop harmonized and unified guidelines for ranking business entities in the European integration of Ukraine.

Results. Technologically, the rating should be based on blockchain technology. This technology will avoid one-way storage of information on the server and will allow many participants in the ranking to store it in encrypted form. This situation will not allow hackers to falsify information or hack the server. What are the main criteria for ranking corporate entities? Of course, implementing a large number of criteria will be both problematic and cumbersome. Therefore, it is proposed to rank enterprises at the initial stages according to five main criteria: assessment of taxes and customs duties; evaluation of social indicators; evaluation of the implementation of economic measures; evaluation of the main economic indicators of the enterprise; evaluation of other indicators.

Conclusions. The proposed guidelines for digital rating of enterprises will improve the regulatory and legal support for determining the rating of the enterprise to obtain a scale of reliability of the enterprise as a business entity, eliminate significant problems of corruption in the system of public procurement and procurement, double interpretation of the business entity, activism in evaluating the activities of enterprises, etc.

Ключові слова: рейтинг, рейтингування, критерій, показник, рейтингова шкала

Ключевые слова: рейтинг, рейтингование, критерий, показатель, рейтинговая шкала

Keywords: rating, rating, criterion, indicator, rating scale

ВСТУП

Головною перспективою сучасного суспільства є наявність цифрового соціального рейтингування в різноманітних сферах як фізичних, так і юридичних осіб, зокрема у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Особливо активно цифрове рейтингування впроваджує

Китай, де активно працює соціальний рейтинг для громадян, так званий кредит соціальної довіри. Впроваджується рейтингування і для юридичних осіб, але розрахунок рейтингу підприємств є досить громіздкою операцією.

Раніше рейтингування юридичних осіб здійснювалося фінансовими установами, зокрема, банками,

які, як правило, переслідували власні цілі й не ділилися інформацією з державними органами.

Тепер рейтингування набуває нового змісту. Впровадження цифровізації економіки сприятиме централізації контролю за діяльністю суб'єктів господарської діяльності з боку різноманітних державних органів. З іншого боку контрагент підприємства, або інші особи, які цікавляться діяльністю певного підприємства можуть ознайомитися з рейтингом підприємства і зробити необхідні висновки для себе.

Варто зазначити, що в умовах європейської інтеграції цей захід зробить діяльність підприємств більш прозорою і відкритою не тільки для вітчизняних підприємств, але й для іноземних партнерів. Це дозволить більш успішно гармонізувати національну економіку з міжнародною та європейською економікою.

Прозорість діяльності дозволить значно спростити доступ вітчизняних підприємств до іноземних ринків, до іноземних кредитних ресурсів, до міжнародних фондових і товарних бірж тощо.

МЕТА роботи полягає у ґрунтовному дослідженні та аналогізації міжнародного і вітчизняного досвіду рейтингування господарської діяльності підприємств на території України задля розроблення гармонізованих та уніфікованих методичних рекомендацій для рейтингування суб'єктів господарської діяльності в умовах європейської інтеграції України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною базою для проведення дослідження стали методологічні положення відображені у Митному Кодексі України (ст. 12), у Постанові Кабінету Міністрів України № 665, у Податковому Кодексі України та інших законодавчих актах і літературних джерелах у сфері рейтингування суб'єктів господарської діяльності [1–7]. Для одержання результатів роботи використано такі загальнонаукові методи дослідження: теоретичного узагальнення – для систематизації та виокремлення ключових критеріїв рейтингування підприємств; порівняння – для аналогізації вітчизняного та міжнародного досвіду рейтингування підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ

Результати вивчення міжнародної практики свідчать про те, що на сучасному етапі уніфікованої методики здійснення рейтингування підприємств для загальних, всеохоплюючих державних цілей не існує.

Звичайно існують різноманітні методики оцінювання діяльності підприємств у певних сферах, але ці методики носять суто відомчий характер, і відповідно переслідують насамперед, відомчі цілі. Загальновідомими методиками рейтингування підприємств є методики рейтингування банками своїх клієнтів. Але це рейтингування загалом оцінює кредитоспроможність клієнтів, або інші показники, які з цим пов'язані.

Безперечним лідером у сфері рейтингування підприємств є Китай, де держава прагне впровадити таку методику після успішного проекту рейтингування фізичних осіб. Але чітких даних про дане рейтингування на даний час немає.

Технологічно рейтингування необхідно проводити на основі технології блокчейну. Дана технологія на-

дасть змогу уникнути одностороннього зберігання інформації на сервері та дозволить зберігати її у багатьох учасників рейтингування у зашифрованому вигляді. Така ситуація не дасть можливості хакерам здійснити підробку інформації або зламати сервер.

За якими ж основними критеріями буде здійснюватися рейтингування юридичних осіб? Звичайно, що впроваджувати велику кількість критеріїв буде і проблематично, і громіздко. Тому пропонується на початкових етапах рейтингувати підприємства за п'ятьма основними критеріями (рис. 1). За кожним критерієм буде спостерігати, відповідати й контролювати певна державна структура.

На початковому етапі кожному підприємству буде присвоєно 1000 балів.

Кожен критерій також буде поділятися на низку індикаторів, які будуть оцінюватися і формувати позитивні або негативні бали за виконання (невиконання або утримування) певних дій.

Перший критерій – оцінювання сплати податків та митних платежів.

Згідно з Податковим кодексом України [1] штрафні санкції за податкові порушення поділяються на три різновиди:

- фінансова відповідальність;
- адміністративна відповідальність;
- кримінальна відповідальність.

Відповідно до цього кожні санкції поділяються на підвиди, які крім їх застосування будуть оцінюватися штрафними балами, що будуть враховуватися у рейтингу підприємства. Градація штрафних балів може коливатися від -10 балів до -1000 балів. У податковому кодексі перелічені всі штрафні санкції за податкові правопорушення, тому необхідно буде оцінити певною кількістю балів кожне правопорушення, не забуваючи і про разові та повторювані правопорушення.

Також необхідно мотивувати й сумлінних платників податків. Якщо підприємство працює певний період часу (не менше року) без зауважень з боку податкових органів, то вони можуть отримати позитивні бали за свою діяльність. Розмір позитивних балів може коливатися в межах від +10 балів до +200 балів.

Але здійснюючи оцінювання діяльності підприємства, слід також враховувати форму власності підприємства й розмір сплачених податків. Чим більше підприємство сплачує податків в абсолютному розмірі, тим більше позитивних балів воно може набрати. Тобто необхідно провести кореляцію у розподілі балів між розміром підприємства, формою власності й розміром сплачених (несплачених) податків.

Друга частина першого критерію пов'язана з оцінюванням діяльності підприємства з боку Державної митної служби. Але задане оцінювання торкатиметься тільки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які пройшли акредитацію в митних органах.

Оцінювання суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності можна проводити за методикою, яка розповсюджується на оцінювання підприємств, які подали заявку на отримання статусу авторизованого економічного оператора.

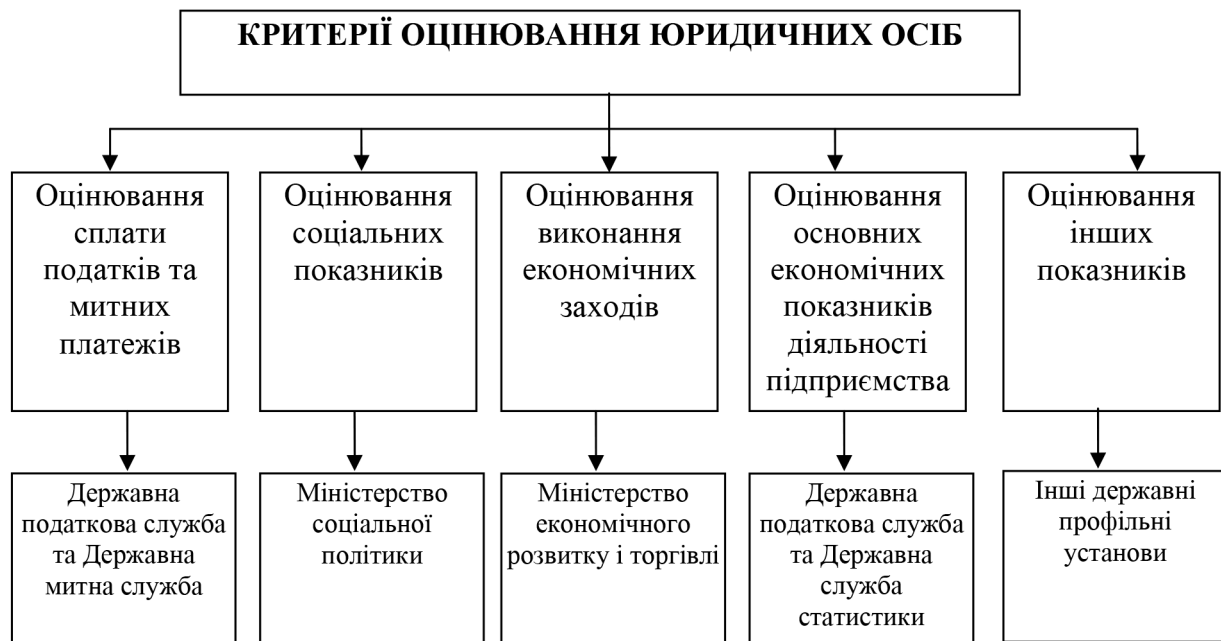

Рис. 1. Пропоновані критерії оцінювання юридичних осіб та контролюючі державні установи [сформовано авторами]

Згідно з Митним кодексом України [2] штрафні санкції до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) поділяються на адміністративні й кримінальні. Тобто існують порушення митних правил та контрабанда.

Відповідно до цього покарання підприємства у вигляді балів рекомендується також застосовувати у межах від -10 балів до -1000 балів. А для сумнівних підприємств, як і в попередньому варіанті, позитивні бали в межах від +10 балів до +200 балів.

Наступний критерій оцінювання юридичних осіб є оцінювання соціальних показників. Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -10 балів до +1000 балів.

Показники, за якими будуть оцінюватися юридичні особи, звичайно, буде обирати міністерство, але на основі технології блокчейну паралельно ці показники будуть дублюватися в інших установах, зокрема, у податкових органах, органах місцевої влади тощо.

Одним із головних показників звичайно буде розглядатися розмір заробітної плати на підприємстві. Чим більше розмір заробітної плати на підприємстві, тим більше балів для рейтингу йому буде присвоєно. Негативні бали будуть додаватися за затримку видачі заробітної плати та за виплату зарплати у «конвертах». Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -200 балів до +1000 балів.

Другим критерієм буде виступати створення нових робочих місць. За кожне новостворене робоче місце підприємству планується додавати +50 балів. Ще одним критерієм, який необхідно розглянути буде діючий на підприємстві пакет соціальних послуг.

Рекомендовані межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -400 балів до +1000 балів.

Критерій оцінювання виконання економічних заходів буде полягати у визначенні таких показників як: показник екологічної безпеки, показник лояльності підтримки державних ініціатив, показники енергозбереження, показники, які характеризують викорис-

тання державних ліцензій та квот тощо. Також необхідно буде враховувати попередження або застосування спеціальних санкцій з боку Мінекономіки. Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -400 балів до +1000 балів.

Критерій оцінювання основних економічних показників діяльності підприємства буде базуватися на визначенні та присвоєнні балів за основними показниками: дохід, прибуток, активи. Для оцінювання діяльності підприємства необхідно врахувати і другорядні показники: показники рентабельності підприємства, показники ліквідності, фондовіддача, фінансова незалежність, капіталовіддача тощо. Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -200 балів до +200 балів.

Стосовно критерію оцінювання інших показників, він буде базуватися на таких показниках: показник лояльності місцевих ініціатив, показники підтримки споріднених і підтримуючих галузей, показники благодійності тощо. Межі коливання балів рекомендується впроваджувати від -200 балів до +300 балів.

ВИСНОВКИ

Запропоновані методичні рекомендації з цифрового рейтингування підприємств дозволять вдосконалити нормативно-правове забезпечення визначення рейтингу підприємства для отримання шкали надійності підприємства як суб'єкта господарської діяльності, ліквідувати істотні проблеми корупції у системі державних замовлень і закупівель, двоякого інтерпретування дій суб'єкта господарської діяльності, суб'єктивізму в оцінюванні діяльності підприємств тощо. Ці рекомендації дають змогу встановити для сумнівних підприємств можливості участі в державних торгах, отримання пільгових кредитів, зменшення рівня оподаткування, отримання пільг та привілеїв тощо. Для суб'єктів господарської діяльності з низьким рейтингом державні органи можуть застосовувати стимули для кращої роботи шляхом збільшення рівня

оподаткування, отримання більш «дорогих» кредитів з боку фінансових установ, детальніша перевірка підприємства контролюючими органами тощо.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 13–14, № 15–16, № 17, ст. 112.
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012, № 44–45, № 46–47, № 48, ст. 552.
3. Деякі питання функціонування авторизованих економічних операторів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2020р. № 665. *Офіційний вісник України*. 2020. № 63. С. 49.
4. Про затвердження Національної рейтингової шкали: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2007 р. № 665. *Офіційний вісник України*. 2007. № 32. С. 25.
5. Все, что нужно знать о кредитных рейтингах. Standard & Poors Rating Services. McGRAW HILL FINANCIAL, 2014. URL: https://www.standardandpoors.com/ru_RU/delegate/getPDF?articleId=1498030&type=COMMENTS&subType=RATING%20DEFINITION
6. Соціально-економічна діагностика в умовах глобалізації / О.Є. Кузьмін та ін. Львів: Видавництво

Львівської політехніки, 2012. 284 с.

References

1. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755–VI. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2011, № 13–14, № 15–16, № 17, 112 p. (in Ukrainian).
2. Customs Code of Ukraine: Law of Ukraine of March 13, 2012 № 4495–VI. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2012, № 44–45, № 46–47, № 48, 552 p. (in Ukrainian).
3. Some issues of functioning of authorized economic operators: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 29.07.2020. № 665. *Official Bulletin of Ukraine*. 2020. № 63. P. 49. (in Ukrainian).
4. On approval of the National Rating Scale: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 26, 2007 № 665. *Official Bulletin of Ukraine*. 2007. № 32. P. 25. (in Ukrainian).
5. Everything you need to know about credit ratings. Standard & Poors Rating Services. McGRAW HILL FINANCIAL, 2014 URL: https://www.standardandpoors.com/ru_RU/delegate/getPDF?articleId=1498030&type=COMMENT S&subType=RATING%20DEFINITION (in Russian).
6. Socio-economic diagnostics in the context of globalization / O.Y. Kuzmin, et.al. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 2012. 284 p. (in Ukrainian).